

TESTÜLETÜNK TÖRTÉNETE

"MULTAK HAGYOMÁNYAIN ÉPÜLT FEL A JÖVŐ"

Idősebb Bajtársainknak emlékeztetőül, a fiatalabbaknak tájékoztatóul, az alábbiakban foglalom össze /:röviden:/immár több mint 80 éves Testületünk történetét, világhírességének okait, szervezetét és jellegzetességeit.

Ezt azonban főképpen azért tesszük, hogy minden erre vonatkozó könyv és segédlet feltételezhető megsemmisülése folytán az említetteket, -mint azokat még magunkba hordozó élők- a fenti jelmondatra való hivatkozással, az utókor számára átmenthessük. S mivel emigrációban élő Bajtársaink a trianoni időkben Testületünknek mint tényleges tagjai voltak, ismertetésünk súlyát annál is inkább az 1881-1918 közötti időszakra helyezzük, mert Testületünk oly kitűnően bevált ősi alapszervezetében és szolgálat teljesítési rendszerében, -gazdászati-, az idők kívánta fejlődést szolgáló nyomozó, -híradó és közlekedési szervek felállításán kívül- a trianoni időkben érdemleges változás nem történt.

Testületünk "Szentelési" törvény cikke, nagy és boldog idkre emlékeztető-akkor szokásos szentesítési záradéka szövegét a következő volt:

" Mi I. Ferencz József, Isten Kegyelmeiből Ausztria császára, Csehország királya, stb. stb. és Magyarország Apostoli Királya, kedvelt Magyarországunk és Társországai hű Főrendei által elénk terjesztett ezen Törvényt helyesnek, kedvesnek és elfogadjának vallván, Királyi Hatalmunknál fogva ezennel Szenteljük és azt mind Magunk megtartjuk, mind mások által megtartandjuk. Kelt Bécsben, 1881. év február hó 14-ik napján, Tisza Kálmán sk., Ferencz József sk.

február 14-iki csendőrnapot, a Kormányzó ur akkor kiadott legfelsőbb rendelkezése folytán, -annak emlékére ünnepeljük, hogy 1881-ben az akkori uralkodó, I. Ferencz József ezen a napon szentesítette azt az évi III. tc.-et, mely a közbiztonsági szolgálat ellátására- az Erdélyben már meglévő és ott "m.kir.erdélyi csendőrség" elnevezés alatt már több mint 10 éve működő

ugyanilyen intézmény kiterjesztéseképen, - "m.kir.Csendőrség" illetve "m.kir.horvát-szlavon csendőrség" elnevezés alatt, egész Magyar-és Horvát-Szlavon ország területére egy katonailag szervezett őrtestület felállítását rendelte el.

Magyarországon ugyanis abban az időben -tehát 1867 és 1881 között- csak az egyes vármegyék szolgálatában álló un.pandurok látták el a közbiztonsági szolgálatot, akik azonban csak polgárilag voltak szervezve, vármegyénként más és más eljárási szabályok alatt állottak, a másik területére át nem léphettek, s ott nem működhettek. Ráadásul kiképzésük is gyenge volt s nem egy esetben összeköttetésben álltak a Magyarországon akkoriban garázdálkodó un.szegénylegényekkel, Rózsa Sándorral, Angyal Bandival, Sobri Jóskával.... Ily megkötöttségek, hiányosságok és beállítottságok mellett közbiztonsági szolgálatot eredményesen ellátni azonban sehol a világon nem lehet.

Mínezekkel szemben Erdélyben már több, mint lo év óta működő katonailag szervezett, egységes irányítás alatt álló, s igen jól képzett m.kir.erdélyi csendőrség az ottani igen nehéz terepviszonyok és lakatlan havasok ellenére is kitűnően bevált. Érthető tehát, ha mindez Tisza Kálmán akkori miniszterelnököt arra készítette, hogy egy olyan törvényjavaslatot kezdeményezzen, mely ezt az intézményt az egész országra kiterjeszti.

Testületünk valódi szülőhazája tehát Erdély, honnan a történelem fol-yamán oly sok szép és jó szállt az országra. Az ottani születési ideje pedig az 1867-es kiegyezést közvetlen követő évekre esik, aminek tehát ily értelemben nemsokára 106-ik évfordulóját ünnepelhetjük.

Ezt az egész országra történő kiterjesztést természetesen nem lehetett máról-hólnapra végrehajtani, éppen 3 eszterendő teltett, tehát, míg ez Erdély felől nyugatra történő haladással és 1-1 ^{Prüsz} ~~terület~~ előkészítő szervezés után, évenként 2-2 kerület felállításával az ország nyugati határait is elérte. Így ennek során -amár meglévő erdélyi csendőrséget kolozsvári I. kerületnek nevezve-

1882. január 1-én a szegedi II. és a budapesti III.,

1883. január 1-én a debreceni IV.; és a pozsonyi V.,

1884. január 1-én pedig a kassai VI. és a székesfehérvári VII. kerületek kezdték meg működésüket úgy, hogy az ezen évekre virradó

Szilveszter éjszakákon pontosan éjjélkor megnyitlak az ujonan felállított órsők laktanyáinak kapui, honnan a szélrózsa minden irányában kivezényelt kakastollas járőrök vitték szét ezt az új közbiztonságot.

A Horvát-Szlavon csendőrség 1881-ben történt előzetes szervezés után 1882. január 1-én kezdte meg működését, melynek tagjai azonban csak horvát-szlavon származásúak lehettek, s a szolgálati nyelve is a horvát volt.

Mind a 6 új magyarországi kerület szervezési előmunkálatait és felállítását az erdélyi csendőrség parancsnoka TÜRÖK FERENC őrnagy végezte, így testületünk egész országra kiterjedő felállítása -a törvény javaslatot kezdeményező és a szentesítéskor ellenjegyző Tisza Kálmán miniszterelnök mellett- az ő rendkívüli szervezőképességet, páratlanul odaadó kötelességteljesítést és a legnagyobb puritánságot jelentő nevéhez fűződik.

A későbbiekben egész Erdélyt magába foglaló tul nagy kolozvári kerület kettéosztásával 1908-ban a brassói VIII., majd az egész Dunántulra kiterjedő székesfehérvári kerület kettéosztásával 1918-ban a szombathelyi IX. kerület létesült. Magát a cse. őrfelügyelőséget a "Magyar Szent Korona országaihoz tartozó csendőrség felügyelője" elnevezés alatt csak 1902-ben állították fel, melynek első felügyelője -akkor már mint altbornagy- a testületet felállító TÜRÖK FERENC lett, ki azonban említett egyénisége folytán eme tisztséggel együttal továbbra is a Honvédelmi Minisztérium ~~xxxxxxxxxx~~ csendőrségi osztályának vezetője maradt, így cső. Felügyelőség személyileg csak a későbbi idők során lett a H.M. és a B.M. mellett-testületünk 3-ik kp.-i vezető szerve.

Ily kitűnő szervezés, felépítés és hozzáértő vezetés mellett a már működő kerületeknél, majd az egész országban a közbiztonsági viszonyok rövid néhány év alatt az elérhető legjobbak lettek, alig egy évtized leforgása után pedig testületünk kifejezetten VILÁGHÍRESSÉGRE TETT SZERT. Külföldi országokból egyre-másra jöttek bizottságok a működés tanulmányozására, de testületünk szervezeti és szolgálati szabályait saját hazájukban való meghonosítás céljából szabadon tanulmányozhatták is, a hírnév legfőbb okát és titkát már nem tudták magukkal vinni és otthon leutánozni.

Testületünk kitünő hírének legfőbb oka és titka ugyanis maga a magyar csendőr volt. Az a magyar csendőr, akinek katonai és emberi erényekben egyaránt gazdag fajtáját csak a Hadak Utján fekvő Kárpátok koszaruzta 1000 éves ősi magyar Föld tudta ki-termelni és erre a szolgálatra leutánozhatatlanul alkalmassá tenni.

Ércbeöntött legendás alakja, méltóságteljes komoly megjelenése és viselkedése már külsőleg is lenyűgözően juttatta kifejezésre, hogy Ő - mint a Szolgálati Utasításunk mondta - az államhatalom képviselője és a törvény őre... Eljárása olyan volt, mint maga a törvény, szigorú, de igazságos, ki üldözte a rosszat, de értékelte a jót, mint ahogy őt is szerette és becsülte mindenki, aki a törvényt tisztelte, s az előírt erkölcsi rendet maga is kívánta.

Harcban rámenős, bátor katona, szolgálatbank kötelességtudó talpig férfi, bajban a lakosság oltalmazója, elesettek gondozója, kinek egyszerű katonazubbonya alatt ott dobogott az, ami az emberi az emberi névre méltóvá teszi, - a Szív.. Külön csendőr erények fejlődtek ki, melyek más emberben is meglehettek ugyan, de nem állt módjukban azokat gyakorolni is, míg a csendőrnek ezek tulajdonai kellett legyenek. Ilyenek voltak a pártatlanság, a bajtársiasság, és a hivatás-szeretet..

Magánélete a szolgálati feladataival párhuzamos, mert aki másoktól törvénytiszteletet és erkölcsösséget kíván, annak első sorban magának kell példát mutatnia. Élettárást és szórakozásait is megkellett tehát válogatnia, s aki mindezen kívánalmaknak nem tudott megfelelni, az nem lehetett, illetve nem maradhatott a tagja. Kifejezett erkölcsi testület voltunk tehát, mely e tekintetben - különösen faluhelyen - közvetlenül a papság után következett.

Az áldott magyar föld és az azzal összenőtt földműves szülőktől származó, s ott született magyar csendőr volt tehát testületünk világhírességének legfőbb titka.. Vannak dolgok - rendszerint művészeti dolgok - melyekre születni kell, s mivel az ily születési adottságokat sohasem lehet más emberekre és más országokban átपालántálni, testületünk híressége is mindvégig egyedülálló maradt.

A hirnév második oka a testület katonai szervezettsége és jellege volt, melynek a Kbtbk-ben és a fegyelmi szabályokban megnyilvánuló ereje -ugy a kötelességteljesítés feletti örködés, mint a személyi védelem tekintetében- egyaránt kitünően simult ugy a testület széttagoltságához mely végeredményben 2 fős járörökben nyilvánult meg- mint ahhoz, hogy ezeknek a járöröknek elhagyatott, sőt sokszor lakatlan tereprészeken kellett portyázniok, hól a bünözök támadásainak fokozottabban voltak kitéve, de amelyek ellen a katonai törvények öket egyrészt fegvernasználatra jogositották, másrészt támadóik szigorubb megbüntetése által fokozottabban védték.

A híresség harmadik oka a szervezésnek abban a roppant szerencsés voltában rejlett -amit a kiterjesztést elrendelő törvény is kifejezésre juttatott- hogy testületünk működési területéből a faluk és tanyák lélektani, erkölcsi és bünözési viszonyaitól oly annyira elütő -s így az azok világából származó csendör számára is teljesen idegen- a népi jelleg szempontjából sokszor már kevert, műveltségi szempontból pedig feltétlen egyes lakósságu városok kül és bel területe teljesen kivolt zárva. S ha kivételesen előfordult is az, hogy egyes kisebb városokban testületünk látta el a közbiztonsági szolgálatot, /: így Késmárk, Lócse, Igló, Rozsnyó stb.:/ az csak az illető város kifejezett óhajára és költségére történhetett.

Testületünk sohasem tudott volna a hirnévnek oly magas fákara emelkedni, ha a katonai szervezettségéről és jellegéről természetesen lemondva- a nagyobb városok forgatagában és bünfészkeiben is el kellett volna lássa a közbiztonsági szolgálatot.

Végül testületünk hírességének negyedik okaként a megelőző szolgálatot kell említenünk, mely -hasonlóan a jó doktorhoz, ki igazi hivatását nem a megtörtént betegségek gyógyításában, hanem azok megelőzésében látja-, abban nyilvánult, ~~axg~~ hogy napsaktól és időjárástól függetlenül az örsöknek még akkor is járöröket kellett kivezényelniök, ha azok semmiféle büncelek-ményményről, vagy balesetről sem értesültek, mely járöröknek egy meglazult hidkarfától és a ki nem sepert kéményektől kezdve, egészen a szokásos bünözök megfigyeléséig semmi sem került el figyelmét.

Meg nem történt esetekről nem lehet statisztikát vezetni, sohasem derülhetett tehát ki, hogy a szolgálat teljesítésnek ezzel a rendszerével hány bűncselekményt és balesetet akadályozott meg a csendőr...Az azonban bizonyos, hogyha valahól az előfordult bűncselekményekről és balesetekről a lakosság arányszámát is figyelembe vevő világ-statisztikát készítettek volna, akkor -ha egyes művés véralkatu és tul józan életmódu népek miatt a bűnesetek tekintetében esetleg talán nem is, de- a balesetek tekintetében feltétlenül a legjobb helyen szerepeltünk volna hiszen emigrációs életünkben a befogadó országok közbiztonsági szerveinél a megelőző szolgálatnak csak -ennek megfelelő részleteredményeket hozó- szórványos megnyilvánulásait látjuk.

Testületünk hirnevének 2.okaként említett katonai szervezettel és jelleggel kapcsolatban 1881-1918 közötti ősi alapszervezetünket és azzal összefüggő egyéb adatokat az alábbiakban annál is inkább szükségesnek tartjuk részletesebben ismertetni, mert azok később elnevezésekben és egyéb külsőségekben változtak, egyébként azonban végig minden tekintetben alapvetően helytállóaknak, s így maradandóknak bizonyultak.

Idevágó általános politikai, földrajzi és katonai helyzetképként mindenek előtt arra kell rámutatnunk, hogy a Kárpátok medencéjében fekvő és arra 1000 éven át mindig teljesen kiterjedő Hazánk abban az időben az Osztrák-Magyar Monarchia kötelékébe tartozott és Horvát-Szlavon országokkal társas vázszonylatban élt, így közvetlen határai csak Szerbia és Románia felé voltak. Szerbia felé azonban az ellenőrzést jelentősen megkönnyítő Duna volt a határ, míg Románia felé a közel 600 km-es hosszúságban az Erdélyi Keleti-és Déli Kárpátok elősségekkkel borított és havasokkal tarkított gerincén futott, melynek rejtett hegyei utjain folyó állat és egyéb csempészet, valamint jogtalan határátlépés megakadályozása már sokkal nehezebb volt. A Monarchia hatalmas hadereje 3 főrésze tagozódott: császár és királyi /:ugynevezett közös:/ nadsereg, hól a szolgálati idő 3, m.kir. nonvédségre, hól a szolgálati idő csak 2 év volt és a császár-királyi-nonvédségre /:osztrák Landwehr:/, mely ismertetésünkben szerepet nem játszik. A csendőrség a Monarchia ~~mind két~~ mindkét államában a haderőnek -bárbelbiztonsági szolgálatra rendelt-kiegészítő része volt.

Testületünkben a közbiztonsági szolgálatot /közb.szolg./ az említett időszakban kizárólag csak az őrök látták el, melyek létszáma akkor még igen sok helyen csak 4-6 fő között mozgott. Nagymagyarországi viszonylatban az őrök túlnyomó része gyalogos volt, az Alföld nagy területén szétszórt tanya világban azonban lovas, illetve -ha az őrskörlet viszonyai ezt így kívánták- egyes őrök teljesítették szolgálatot.

Az évnek csak egy bizonyos szakában működő, vagy valamely okból csak átmeneti időre létesített őröket különítmény-eknek /külmeny/ nevezték, melynek lényegileg teljesen azonosak voltak az őrökkel, így elnevezésük csak az ideiglenes működést, vagy különleges feladatot juttatta kifejezésre. Ilyenek voltak Erdélyben a román határszélen a csempészet megakadályozására május elejétől október végéig működő ~~XXXXXX~~ "határszéli"-és a Balaton mentén, valamint Nagymagyarország ilyenekben gazdag gyógy-és üdülő helyein a látogatottság tartama alatt működő "fürdő" különítmények. Természetesen, ha az említett helyeken állandó őrök működtek, akkor a szolgálat fokozott volta a szükséges időre azok megerősítésével nyert elintézt.

A szolgálat teljesítés szempontjából jellegzetesek voltak az erdélyi határszéli havasok világában -néha 2000 méter magasságban- kitelepített állandó őrök és nyári különítmények, melyek legtöbbször nemcsak a legközelebbi vasutállomástól 1-2 napi, hanem még a legközelebbi lakott helytől is jó félnapi járóföldnyire voltak elhelyezve. Így azok tagjai ott -ahová a szemlélő előljárók is csak ugynevezett mókány hegyilovakon tudtak felmenni- még nyáron is valóságos remete életet éltek. Az állandó őrök szolgálata pedig télviz idején -mikor a nagy hó és az időjárás egyébként is rendkívüli zordsága miatt még a legközelebbi postahivatalba is csak időnként, s csak szabályszerű járórszolgálatlaltal tudtak lemenni- jóformán teljesen szünetelt, így a világtól teljesen elvágva csak önképzéssel foglalkoztak.

Egyébként az őrök és különítmények szolgálat teljesítésének legfőbb megnyilvánulása és gerince mindenütt a "megelőző jellegű de hirültvett kisebb eseteknél is alkalmazott őrjárat /őrj/ portyázás volt, mely célból minden őrskörlet a térkép alapján több rendszerint 3-5 őrjáratra volt beosztva, melynek összessége

az örskörlet valamennyi lakott és lakatlan tereptárgyát -igy hegyvidékeken a magassági pontokat is- maradéktalanul felölelte. Az egyes őrjáratok portyázási idejét akkoriban még nem egy-egyes kulcs,vagy táblázat alapján,hanem már csak az akkori egymástól merőben eltérő terepviszonyok miatt is- az őpk.által végzett próbaportyázások utján állapították meg,melyekben -miként máskor is- a menetütemre az volt a szabály,hogy a járőr "mindent,mi körülötte történik,pontosan észlelhessen".Ehhez pihenőkre illetékes időként a leportyázáshoz tényleg szükséges és időnek a felét adták hozzá,mely így a portyázási idő összességének 1/3 volt. /:Igy pl.egy 36 órás őrjáratban 24 óra volt a tényleges portyázási idő és 12 óra a pihenőkre illetékes idő.:/

Az egyes pihenők egyfolytában tartható legnagyobb tartama 6 óra volt,amit nagypihenőnek neveztek,s mivel akkoriban 75-80 órásként sem voltak ritkák,ily pihenőre egy szolgálatban ~~maximálisan~~ többször is sor kerülhetett. Az ennél kisebb pihenőket -melyek az ezekre illetékes időből vagy töredékként mutatkozik,vagy beiktatásuk így volt megfelelőbb- 4 óránál nem nagyobb közép és 2 óránál nem nagyobb kispihenők alakjában tartották meg a járőrök.A nagy és közép pihenőket csak az őrsparancsnok által előírt és csak oly lakott helyeken lehetett megtartani, ahol erre a célra egy 2 ágyal és tüzelővel is ellátott pihenőszoba volt berendezve,melyekben a -bizton-sági szabályok betartásával-minden kényelem meg volt engedve. A kispihenőket a járőr belátása szerint bárhol -akár nyílt terepen is- megtarthatta.Jellegzetes szabálya volt azonban minden pihenőnek,hogy azoknak az egyik napról a másikra nem volt szabad áttérjedniök,hanem azokat vagy éjjél előtt kellett befejezni,vagy éjjélután megkezdeni.

A pihenők említett szabályai nemcsak őrjárat portyázásnál,hanem bármely szolgálatban érvényesek voltak,s ha azokat a járőrök odakint bármely okból/:sürgős teendők,pihenőszoba hiánya/megtartani nem tudták,akkor azokat bevonulásuk után -a szolgálati időbe beszámíthatóan- a laktanyában tarthatták meg.

Minden járőr kivezénylését és bevonulását a Szolgálati Könyv-be naplószerűen be kellett vezetni,a kivezényelt járőröket pedig "Őrjárat lap"pap kellett ellátni.Kivezényléskor mindketőbe be kellett jegyezni annak idejét,a szolgálat tartamát,

a kapott feladatot, nagy és középpihenők helyét és idejét és a járőr tagjainak nevét, az őrsjárat lapjára pedig még az éritendő tárgyakat /tereptárgyakat/ is felkellett sorolni, kivéve ha azok mint Pl. nyomozó vagy ellenőrző szolgálatoknál előre meghatározhatók nem voltak, mikor is azokat utközben a járőrvezető /jv./ vezette be. A jv.-nek ebbe minden tereptárgynál be kellett jegeznie az érkezés és indulás idejét, valamint azt, hogy kivel értekezett. Az egyes tereptárgyak érintését, a nap megjelölésével a "Portyázási Lajstromba" tartották nyilván, melyből így mindig megállapítható volt, hogy azok hányszor és mikor voltak érintve.

A szolgálatba vezényelt járőrök létszáma alapelszzerűen mindig 2 fő volt, az őrsállomás helyén tartott nappali helyiügyeletek és nappali ellenőrzések alkalmával azonban kivételesen 1 fő járőrök is megvoltak engedve.

Minden olyan szolgálatot és azokba kivezényelt járőrt, melyeket az őrsöknek a Szolgálati Utasítás /Szut./ értelmében saját kezdeményezésükből is el kellett látniuk, "Rendes"-nek, az őrsparancsnok által végzett ellenőrzéseket pedig "Ellenőrző" szolgálatnak, illetve járőrnek nevezték.

Az őrsök és különítmények a területileg illetékes bíróságok ügyészségek és közigazgatási /közig./ hatóságok törvényes hatáskörükben kiadott, alakilag és tartalmilag egyaránt törvényes "Felhívásainak", valamint a területileg nem illetékes birói és közigazgatási hatóságok megkereséseinek, anélkül, hogy mindezeknek alá lettek volna rendelve, eleget tenni tartoztak. Ha azonban ezek a birói és közigazgatási hatóságok az őrsöket vagy különítményeket valamely oly szolgálatra szólították fel, mely a csendőrség szolgálati feladatai közé nem tartozott, akkor azokat, "mint aggályos felhívásokat"-teljesítésük előtt a szakasz-/legutóbb szárny:/ parancsnoknak döntés végett fel kellett terjeszteniük.

Birói és közig. hatóságok felhívására vagy megkeresésére végzett szolgálatokat és ezek teljesítésére kivezényelt járőröket -"Felszólított"-nak nevezték, melyek utazásai és egyéb költségeit az igazságügyi- illetve belügyi tárca terhére külön kellett elszámolni.

Minden szolgálatban álló járőr, a kivezényeléstől a bevonulásig -tenát pihenők alatt is- őrhelyére felvezetett katonai őrnök

volt tekinthető, így általuk elkövetett minden szabálytalanság vagy mulasztás a katonai törvények szerint őrszolgálati kötelességsértéssé minősült, ily szabályok és kötelességre való állandó nevelés folytán tehát a járőrök még az őrskörlet legtávolabb pontján és a havasok legelhagyatottabb világában is oly pontosan és odaadóan végezték szolgálatukat, mint az emberileg lehetséges volt.

Egy és ugyanazon közigazgatás járás területén fekvő őrsök felett, mint legmagasabb altiszti előljáró a "járásőrmester" állott, ki egyuttal a járászékhelyén levő őrsnek is rendszerint parancsnoka volt.

Legfőbb feladata alárendelt őrszeinek gyakori meglepése, oktatása, a járőrök ellenőrzése és a fontosabb nyomozások vezetése volt. Az őrsök által a szakaszparancsnokhoz - az ott említettek szerint - felterjesztett ügyiratokat átvizsgálni és azokat a szükséges észrevételekkel ellátni tartozott.

3-4 közig. járás - de elvileg ugyanazon vármegye területén fekvő őrsök egy szakaszt alkottak, melynek parancsnoka /szakpk/ alantos tiszt volt. Alárendelt és igen sok viszonylatban csak előfogaton megközelíthető, őrszeinek száma sokszor 20-at is elérte.

Főfeladatai őrszein a katonai rend és fegyelem első fokon való fenttartása, valamint a közbiztonsági szolgálat helyes ellátása feletti őrködés volt. Saját személyében a nyomozásokban tevélegesen részt nem vehetett, mert az uralkodó törvény szentesítésekor - tiszti tekintély megóvása céljából - ettől az összes csendőr tiszteket eltiltotta. A közbiztonsági szolgálat helyes ellátása feletti őrködése tehát csak abban nyilvánult, - de az viszont folyamatosan, - hogy az őrsök által eleinte naponta, később pedig 5, majd 10 naponként felterjesztett /Szolg.könyv/Szolgálati napi füzet, őrsjárat lapokat és az azokhoz tartozó feljelentések fogalmazványait, - az esetleges hiányok pótlásának elrendelése mellett bár, de utólag vizsgálta át.

Őrszeit évente kétszer mindenre kiterjedő részletességgel megvizsgálni és ilyenkor működésük felül a bírói és közig. hatóságoknál érdeklődni - tartozott, de kivizsgálások kapcsán azok némelyikén többször is megfordult.

Szemléjének időtartama,-az utazási idővel együtt- 6 fősnél nem nagyobb őrsökön 18,annál nagyobbakon pedig 24 nappali óra volt,de amelyik őrsze nehezen volt megközelíthető,annál az utazási időt külön számíthatta.Távollétében -a hatásköri jog gyakorlása nélkül- a helyi járásőrmester helyettesítette.

Otthon léte alatt, s különösen, hogy akkoriban szervezetszerű helyettese és írnoka még nem volt,ténykedései leginkább csak irodai munkában nyilvánultak meg,amit az őrsök tevékenységének említett átvizsgálásn kívül még különböző előjegyzések vezetése és kiadványok szerkesztése egészített ki,melyeket mint maga volt köteles vezetni,illetve írni.

A közbiztonsági szolgálat érdemleges irányítása és az azzal való állandó közvetlen kapcsolat a szakaszparancsnokkal jóírómán teljesen lezárult,mert az ennél magasabb csendőr parancsnokságok feladata már mindkevésbébbé közbiztonsági és mindinkább belső közigazgatási jellegű volt.

3-4 szakasz felett,rendszerint vármegyei székhellyel,de néha 2-3 vármegye területére is kiterjedőleg a Szárnyparancsnokság/:1925-től osztályparancsnokság:/ állott,melynek parancsnoka százados volt.

Főfeladata a szakaszparancsnokok /:szárnyparancsnokok:/ működésének irányítása és ellenőrzése volt.Alárendelt őrszeit járásőrmestereit/:szakaszparancsnokokat/ évente már csak egyszer szemlélte meg,őrsönként 12 nappali óra tartamára,melyben azonban -a szakpknál már említett kivétellel-az utazási idő is bele volt számítva.Távollétében a helyi szakpk./:sznypk:/ helyettesítette,ki rendszerint rangidő főhadnagy /:szds.:/ volt.

A szárnyparancsnok /:osztályparancsnok:/eme személyi főfeladata mellett 1912-ig a sznypktség feladata volt még alárendelt szervei és saját törzse számára a személyi és anyagi ellátás. ily illetekek ,fegyverzet,felszerelés,ruházat és butorzat -biztosítása,valamint a laktanya bérleti szerződések megkötése is mely feladatok tekintetében -széttagoltságuk és létszámuk folytán-a teendők sulya az őrsökön volt.A szárnyparancsnokságok akkoriban mindezt a legezélesebb lehetőségig helyi viszonylatban intézték.Igy a személyi és anyagi ellátásához szükséges pénzt felsőbb kiutalásra ugyan,de az adóhivataltól,a fegyverzetet és felszerelési tárgyakat,valamint a ruházati anyagot-ezeket

végeken- versenytárgyalások, esetleg kézivevásárlások útján szerezték be. A ruházati anyagot különböző általános méretekben, -mert egyéni testméret szerint akkor még csak diszruházat készült szerződötett szabómesterek dolgozták föl. De ugyan így helyi asztalosmesterek készítették el a -Belügyminiszter által kiadott rajzok és méretek szerint- a butorzatot is, így nem csak szállítási költségek nyertek- legalább is a szárny székeiig - megtakarítást, hanem egyuttal a kisebb városok iparosai is támogatásban részesültek. A beszerzett anyagot raktárban őrizték, így prbcső.-ük felszerelése és feljőketése is a szárnyparancsnokságnál /:legutóbb9 az osztályparancsnokságnál:/ történt.

Testületünknek abban az időben gazdasági, vagy számvevő tisztjei még nem voltak, így az említett teendőket a szárnyparancsnok irányítása, ellenőrzése és anyagi felelőlsége mellett az oda beosztott, járásőrmesterrel egyenrangú számvevő törzsőrmesterek végezték, kik a legjobb csapataltisztek soraiból kerültek ki és megfelelő vizsga után lettek ilyenekké átminősítve.

A szárnyparancsnokságok személyi és anyagi ellátással járó sok oldalu feladata azonban 1912-től kezdve hármass irányú megosztás nyert. Ebben az évben ugyanis Budapesten a B.M. közvetlen alárendeltségében felállították a Csendőrségi felszerelési Anyagraktárt /Ar./ minden kreület székhelyén pedig 1-1 ezeknek alárendelt pótszárnyparancsnokságot létesítettek. Így ettől kezdve minden anyag beszerzést az Ar. központilag intézett és a szükséges mérvben az látta el azzal a pótszárnyparancsnokságokat, melyek a kapott ruházati anyagot továbbra is helyileg dolgoztatták fel, így a prbcsők. felszerelése és eskütétele a továbbiakban már ott történt. A szárnyparancsnokságok tehát ettől kezdve már csak az illeték ügyeket és a laktanya bérleti szerződéseket intézték.

Az anyagraktár főnöke, 1. első osztályú számvevőségi főtanácsos volt, ki mellé 1-2 számvevő tiszt és 2-3 számvevő törzsőrmester a pótszárnyparancsnok-a pedig százados volt, ki mellé 1 szmv.-tiszt és 1-2 szmv. törm. volt beosztva.

Testületünknel szv. tisztetek tehát csak 1912-től kezdve voltak, de akkor is szds.-nál nem magasabb rendfokozattal. Az ennél magasabb rangú számtanácsosok 2. és 1. oszt. szv. főtanácsosok azonban-kik katonai tisztviselői állomán csoportba tartoztak-

13.
az Anyagraktár felállításáig kizárólag csak B.M.csendőrségi osztályában teljesítettek szolgálatot.

Az elméleti szakkiképzést -tisztekre,prb.csendőrökre és őrsparancsnikképzésre egyaránt- 1912-ig a kerületek székhelyén,vagy területén működő tanosztályok végezték,melyek pk-a rangidő főhadnagy volt./Ezek nem voltak zászlóalj jellegűek,igy elnevezésük valószínűleg az iskoláknál használatos "osztály" szóból eredt.:/ Ez a kiképzés azonban 1912-től kezdve Nagyváradon,az e célra épített -és a Csendőrfelügyelőség közvetlen alárendeltségébe helyeztékett- Országos Csendőr Iskolában központilag történt.Parancsnoka egy ezredes volt,ki mellé megfelelő számú tiszti és altiszti oktatószemélyzet volt beosztva.Az iskola működése az 1914. július végi mozgósításkor megszűnt és a kiképzés az első világháboru alatt minden vonatkozásban általában is szünetelt mindössze azzal a kivétellel,hogy 1918.nyarán Budapesten -szintén a Csendőrfelügyelőség alárendeltségében-egy tiszti tanfolyam indult meg.

A szárny és a tanosztályparancsnokságok,valamint 1912-től kezdve pótszárnyparancsnokságok a már említett helyeken fekvő kerületi parancsnokság-oknak voltak alárendelve,melyek parancsnoka ezredes,helyettese alezredes,beosztott törzstisztje: őrnagy,segédtisztje főhadnagy volt.,az ügyészi és gazdasági teendők ellátására pedig egy hadbíró,illetve számvéví törzsermesterek voltak oda beosztva.

A kolozsvári kerületnél a terület nagysága és a határszél távolfekvése miatt,a szolgálat érdemlegesebb irányítása céljából Marosvásárhelyen és Nagyszebenban ugynevezett:határszéli,más elnevezés szerint "kikülönített" törzstisztek működtek,kiknek azonban,mint ezek számára közötte elöljáróknak ,csak a határmenti szárnyak voltak alárendélve.Működésük a brassói kerület felállításával 1908-ban megszűnt.

A kerpságok feladata volt a kerület területén fekvő összes tiszti parancsnokságok és őrsök belső közigazgatási irányítása és működésük ellenőrzése,melyek keretében egyes szakteendőit az említett szakközegei útján végeztette el.

A kerületiparancsnokságok a hadtörvényszéki eljárás megindítása tekintetében a legénység felett nem csak ugynevezett illetékes pk-i jogkörrel voltak felruházva, hanem 1914. június 30-ig ily ügyekben az esetenként összeállított kerületi bíróságok gyakorolták a honv. dandár-bíróságokkal azonos hatáskörű alsófoku bíraskodást is. A bíróság 3 tagu volt, melynek egyik tagja alti. volt. A tárgyalást 1 honv. hadbíró vezette, a vádat a kerpság ügyésze képviselte. Az ítéletet a kerpság, vagy tudomásul vette, vagy fellebbezett. 1914. júli 1-től kezdve ezt a bíraskodást a kerületek székhelyén levő honv. dandár-bíróságok vették át, nól cső. ügyekben a szintén 3 tagu bíróság egyik tagja cső. tiszt volt. Ettől kezdve a kerületi parancsnoksághoz hadbíró helyett ügyészi tisztként 1 főhadnagy volt beosztva, ki fegyelmi- és hadtörvényszéki ügyekben a kerpk.-hb-i jogokkal fel nem ruházott segédközege volt.

A gazdasági ügyek irányítása és felülvizsgálata 1912-től a már említett megosztás szerint- a a törzshöz beosztott szv. törm-ek és pószarnypk-ok útján történt.

A kerpk. alárendelt összes tiszti pság-akat és szakaszonként 2-3 órát -utóbbiakat 6 óra tartamára- évente egyszer szemlélte meg, s ugyanígy helyettese és beosztott tőti-je is, de azok már a szny-ak egymasköztü megosztásával.

A kerpság-ok személyi ügyekben a Honvédelmi Miniszternek /H.M./ közb-i és anyagi ügyekben pedig a Belügyminiszternek /B.M./ voltak alárendelve, nól a cső-ség ügyeket 1-1 minisztériumbeli osztály intézte, melyek vezetője 1-1 cső. ezredes volt, kik mellé megfelelő tiszti és altiszti személyzet volt beosztva. A B.M.-ben a gazdasági teendőket a már említett számtanácsosok és főtanácsosok végezték.

A H.M. és B.M.-beli osztályvezetőknek szemle joguk nem volt.

A "Magyar Szent Korona Országaihoz tartozó Cső. Felügyelőség-a számára kiadott külön szervhatározványok szerint- egy közbe iktatott szerv volt a kerpságok és a H.M. között. A felügyelő a testület állományából származó altábornagy/tbk/ helyettese tbk. ezredes, beosztott törzs tisztje- kit akkoriban "Adlatusnak" neveztek -ezds., segéd tisztje pedig alezds. /őrnagy/ volt, de ezeken kívül a felügyelő mellé -ugy magyar, mint horvát vonalon- 11 személyi parancsőtiszt is volt beosztva, kik közül az utóbbi a kiadott rendeletek horvát nyelvre való lefordítását végezte, a Társországokban tartott szemlék alkalmával

pedig a tolmács szerepét töltötte be. Az ügyészi teendők elvégzésére 1 hb. volt oda beosztva.

A felügyelő feladata egyrészt a kerületiparancsnokságok által működésének felügyelete, másrészt az egész testület egységes működésének és katonai szellemének a biztosítása volt. A felügyelő, helyettese és adlátusa saját személyükre nézve a H.M.-nek közvetlenül, de az általuk-illetve a felügyelőség, mint olyan által-végzett szolgálati ténykedések tekintetében már a H.M. csőségi osztálya utján voltak annak alárendelve.

A felügyelő az egyes kerületeket -a krpk-nál említett rendszer szerint- átlag 3 évente szemlélte meg, az általa valamely évben meg nem szemlélte kerületeket azonban -egymás közti megosztással-helyettese és adlátusa szemléltek meg.

Mint ismertetésünkből kivehető, testületünk ősi alapszervezete - mely a hadsereg, illetve honvédség szervezetétől mindössze csak a zászlóalj-nak megfelelő szerv kihagyásában különbözött -egyrészt igen egyszerű, másrészt minden túlméretezéstől mentes volt. S mivel a gyakorlati életben mindig a legegyszerűbb dolgok válnak be a legjobban, testületünk katonai szervezettségéből is eredő hírnevéhez a szervezésnek eza zökkenésmentes működést biztosító kitünősége is lényegesen hozzájárult.

Mandezt pedig kiegészítette még az egész vonalon fennállott legnagyobb takarékoság, mely többek között abban is megnyilvánult, hogy a rendszeresített létszám nem csak azösszetes létszámmra, hanem ezen belül az egyes tiszti és altiszti rendfokozatokra is megvolt állapítva, melyeket túllépni -holott akkor boldog és gazdag Nagymagyarország voltunk -semmi körülmények között sem volt szabad.

-o-o-o-o-

Eddig a Testületünk szervezetét, az egyes szervek feladatait tárgyaltuk.

A MAGYAR KIRALYI CSENDŐRSÉG EREDETE

A magyar csendőrség francia mintára szervezett közbiztonsági testület volt, melynek eredete a következő:

Napoleon francia császár 1800-ben XXXXXXXXX hadseregével átkelt az Alpokon, meghódította Lombardiát, ott magát királlyá koronáztatta és Lombardia részére francia mintára 1805-ben egy zsandár ezredet szervezett.

Napoleon bukása után a bécsi kongresszus 1815-ben Lombardiát vissza adta Ausztriának, hól a már tíz éve működésben levő és jól bevált zsandár ezredet Ausztria továbbra is megtartotta, csak a nevét és szolgálati nyelvét cserélte át németre.

Szerencsétlen kimenetelű 1848-49-es szabadságharc után, amikor Ferencz József császár a birodalom részére felállította a Zsandárságot, a lombardiai ezredet AXAXIXAXIAXÁHBRAXIXXWAGTAXIXÁIXAXXXX tekintette mintának. Az osztrák zsandár ezredek felállítására vonatkozó bizottsági tárgyalásoknál a lombardiai zsandár ezredparancsnoka, vagy annak helyettese szakértőként mindig jelen volt, sőt a császári zsandárság első kiképzését is lombard tiszték és tiszthelyettesek irányították. Így ezen kiképzésen keresztül a napóleoni eszme Erdélybe is eljutott, hól 1850-ben állították fel az osztrák zsandár ezredet.

Az 1867-es kiegyezés után Ferencz József a Magyarországon működő öt zsandár ezredet 1867 március 23-án, rendeletével feloszlatta ugyan, de az erdélyi zsandárságot német szolgálati nyelvvel és a bécsi alárendeltségével továbbra is meghagyta.

A magyar országgyűlés többszöri kérésére az erdélyi zsandár ezred 1876 március 27-vel a magyar kir. belügy és honvédelemi miniszter alárendeltségbe került, a hivatalos nyelv a magyar lett és nevét "Erdélyi Csendőrség"-re változtatták át.

Az Erdélyi Csendőrség parancsnoka Török Ferenc ezredes lett. Török ugyanis 1857-től 1869-ig az osztrák zsandárságnál szolgált majd a m.kir. 24.háromszéki honvéd gyalogzászlóalj parancsnoka lett és innen került az Erdélyi Csendőrség élére.

Mikor 1881-ben a m.kir. csendőrséget Erdélyi mintára megszervezték, Török Ferencet bizták meg a csendőrkerületek felállításával, aki az Erdélyben szolgáló csendőr tiszteket és tiszthelyetteseket használta fel az első magyarországi csendőrök kiképzésére.

Igy a napoleoni eszme a lombardiai és osztrák zsandárságon keresztül Erdélybe is elkerült, nál azt később az Erdélyi Csendőrség is átvette, és így Török Ferenc segítségével a m.kir.Csendőrséghez is eljutott.

A KAKASTOLLAS KALAP

Amikor a cs.és kir.Zsandárságot Felix Schwarzenberg miniszterelnöksége alatt Bach Sándor belügyminiszter és Kampen János zsandár felügyelő 1849-50-ben megszervezte, egy hegyes, csucsban végződő, fényes sisakot rendszeresített számukra. /:Franc Neubauer, Die Gendarmerie in Österreich 1849-1924 Graz, Austria: Steiermärkische Landesdruckerei, 1925, 46 oldal.:/

Ez a sisak teljesen katonai jellegű volt, ami nem is volt cél szerű mert "a fénylő sisakos lovas zsandárok a pusztákon megjelenve nappal messziről elijesztették a betyárokat.." /:Hóman Bálint és Szekfü Gyula, Magyar történet Budapest n.n., p.d.V.kötet, 442. oldal

Az osztrák liberális párt nyomására 1860-ben a Zsandárság katonai jellegét erősen lecsökkentették és ezredeinek számát tizenkilencről tízre szállították le. Ezen átszervezéskor rendszeresítették a szolgálatban lévő zsandárok részére a katonai sisak helyett a polgariasabb kakastollas kalapot. /:Neubauer, op.cit., 56. oldal.:/

Mikor 1867-ben az osztrák zsandár ezredeket Magyarországon feloszlatták az erdélyi 10.Zsandár ezred kakastollas kalapjával és német szolgálati nyelvvel továbbra is helyén maradt.

Az erdélyi Zsandárezred 1867 május 1-ével/ teljesen kivált a cs.és kir.közöshadügyminiszter fennhatósága alól és a m.kir. belügy és honvédelmi miniszter alárendeltségébe került. Ettől kezdve a zsandárezred neve m.kir.Erdélyi Csendőrség, szolgálati nyelve pedig a magyar lett, de tollas kalapját továbbra is megtartotta, melyre a gránát helyébe a magyar állam címerét tették. /:Preszly Lóránt, A m.kir.Csendőrség Története; Budapest: Honvédelem Sajtóvállalat RT. Kiadása, 1920. 24. oldal.:/

Innen vette át aztán a m.kir.Csendőrség a kakastollas kalapot. MICH 1880-ban a csendőrség öltözeti szabályzata tárgyalása folyt, Szende Béla akkori honvédelmi miniszter, egy nyekas magyar ember, aki haláláig hordta a magyar nadrágot s a hosszuszáru csizmát, senogy sem akart megbarátkozni a "német" tollaskalappal s valami csárdás kalapot, árvalány hajjal kívánt volna behozni. Ekkor Török tábornok hozatott egy székelykalapot és egy olyan tollbokrétát,

amlyent a felvidéken még ma is hordanak a parasztleányok. Ezzel a bizonyítékkal elvult döntve a kakastollas kalap sorsa. Azóta sok kísérlet történt a tűzoltó sisakkal, díszes Hunyadi sisakkal stb. felcserélni, de a kakastoll mindig diadalmaskodott. /: Dr. Prszly Lóránt, A m. kir. Cs. és Kir. Hírlap, Budapest : Budapesti Hírlap Nyomdája, 1926, 9-10. oldalak. /:

A TRIANONI IDŐSZAK ÉS HŐSBINKRŐL SZÓLÓ MEGEMLEKEZÉS.

A katonailag megnyert, de hatalmas belső bomlasztások miatt mégis elvesztett I. első világháborút követő megszállások, majd más súlyos feltételeket is ránk kényszerítő, 1920-as június 4-én aláírt trianoni békediktátum, a továbbiakban új, s az 1881-1918 közötti korszaknál sokkal nehezebb feladatok elé állították a minden jelenségre legérzékenyebben reagáló közbiztonsági szolgálatot teljesítő, s a háza sorsával elválaszthatatlanul összeforrt Testületünket.

Hazánk 1000 éves területének 2/3 részét és a lakósságnak több mint felét, az ott lévő beépítettségekkel, kulturintézményekkel, a hegyeket borító hatalmas erdőségekkel, az azok méhében levő gazdag ásványkincsekkel, a Bácska és Bánát aranykincszeival együtt mind elvesztette. A Kárpátok koszorúja, a Duna alsó folyása, a Dráva - társországi viszonylatban a Száva- és a Lajta által alkotott természetes határai egyetlenegy ponton sem maradtak meg, hanem azokat minden irányban nyílt és Ausztria kivételével mindenütt ellenséges határok váltották fel. A megmaradt kis ország lakóssága a megszállt területekről történt tömeges átköltözés folytán megsűrűsödött, az oroszországból 1919 tavaszán 137 nap tartamára becsempészett és népünk lelkiességétől oly annyira távolálló, romboló irányzatú bolsevizmus pedig nemcsak politikailag, hanem gazdaságilag még a 4 és 1/4 évig tartó háborúnál is súlyosabb károkat okozott. Mely körülmények a közbiztonsági viszonyokat mind előnytelenül érintették és befolyasolták.

Mindezekon kívül az említett békediktátum csak 35000 főnyi hadsereget engedélyezett, minek folytán katonai jellegű Testületünk létszáma és súlya lényegesen megnövekedett ugyan, de az ezzel járó fokozottabb katonai kiképzés újabb feladatokat jelentett az első-sorban közbiztonsági szolgálat lakosságunk ellátására hivatott Testületünknek.

Ebben az időszakban Testületünk alapszervezetében, szolgálat teljesítési rendszerében és ezekkel összefüggő egyéb viszonyaiban - éppen ezeknek alapjában történt kitünő felépítettsége folytán - lényeges változások nem történtek, a korszerű követelményeknek megfelelő fejlődés viszont annál inkább előtérbe került. Az eddigi 1881-1918 közötti korszakra vonatkozó - ismertetéstől eltérő lényegtelenebb változásokat, valamint a történt korszerű fejlődéseket az alábbiakban foglaljuk össze:

1920-ban - az akkori leromlott gazdasági és közbiztonsági viszonyokra való tekintettel - minden közigazgatási járás székhelyén a régi szakaszparancsnoknak megfelelő de idő főhadnagy, vagy százados parancsnoksága alatt - a régi járásörmester helyettesként való beosztásával - járási csendőr parancsnokságot, minden vármegye székhelyén pedig a régi szárnyparancsnokságnak megfelelő, de őrnagy, vagy alezredes parancsnoksága alatt álló segédtiszttel is ellátott vármegyei csendőr parancsnokságot állítottak fel, melyek székhelyén és azok alárendeltségében - főként kiképzési, de karhatalmi célokból is - a régi tanosztályoknak megfelelő csendőr iskolákat létesítettek, anélkül, hogy a szvsz. parancsnoksága alatt, alantós tisztek és segédoktatók beosztásával a prb. csendőrök kiképzése folyt. Ugyan ekkor a pótszárnyparancsnokságok megszüntetésével 1 g. főti. főnöksége alatt és a régi szvsz. törzsörmesterek beosztásával a vármegyei csendőrparancsnokságoknak alárendelt GAZDASÁGI HIVATALOKAT állítottak fel, a kerületi parancsnokságoknál levő számvévéseket pedig 1 g. főti. főnöksége alatt TÖRZSGAZDASÁGI HIVATALOKKÁ alakították át.

Ugyancsak 1920-ban Budapesten 1-1 ezredes parancsnoksága alatt - kerületi parancsnokságokkal azonos jelleggel és alárendeltséggel - 1-1 állandó jellegű tiszti tanfolyam parancsnokságot, valamint SZABÁLYZAT SZERKESZTŐ és TANULMÁNYI BIZOTTSÁGOT állítottak fel.

Az őrsparancsnokképzés eleinte Ostffyasszonyfán, majd 1927-től az elvesztett nagyváradai pótlására Szombathelyen épített őrsparancsnokképző iskolában történt.

A szervezésnek ez a módja azonban a járási és vármegyei csendőrparancsnokságokra nézve nem minden tekintetben vált be. Azok területe ugyanis teljesen a polgári közigazgatási határokhoz alkalmazkodott, ami azonban - különösen járási viszonylatban - az alárendelt őrsök aránytalanságához, sőt sok esetben azok túl kevés számához vezetett /: lgy Fl. a kőszegi xxx járásparancsnoknak csak 1 őrsé volt/

polgári hangzásu elnevezésük pedig azt a látszatot keltette, mint ha azok a helyi közigazgatási hatóságoknak /:főszolgabíró, alispán/ alá lettek volna rendelve. Így 1925-ben a járási csendőr parancsnokságok nagyobb és és a vármegyei csendőr parancsnokságok kisebb mérvű összevonásával a szervezés eredeti rendje állta helyre, de az említett magasabb rendfokozatu parancsnokok mellett azzal az elnevezésbeli különbségekkel, hogy a régi járásörmestereket "SZAKASZPARANCSONOKNAK", a régi szakaszparancsnokokat "SZÁRNYPARANCSONOKNAK", a régi szárnyparancsnokságot pedig "CSZTALYPARANCSONOKSÁGNAK" nevezték el, így a vezetésnek ez a módja és egyes parancsnokok hatásköre -kerületig, illetve ezredik értetén- most már teljesen azonos volt a honvédség szervezetével.

A kerületi parancsnokságoknál -orvos és hadbírák beosztásán valamint a segédtisztseg létszámának emelésén kívül-változás nem történt. Ezek székhelye -a hovéd vegyesdandár parancsnokságokkal egyezően és sorrendjük szerinti számozással-Budapest, Székesfehérvár, Szombathely, Pécs, Szeged, Debrecen és Miskolc voltak, melyekhez a Felvidéki sávnak az 1938 november 2-iki 1. bécsi döntéssel történt visszacsatolása után Kassa, majd Északerdélynek az 1940. augusztus 30-iki 2. bécsi döntéssel történt visszacsatolása után Kolozsvár és Marosvásárhely járultak.

A magasabb szerveknél -létszámemelésén kívül- változás nem történt.

Ebben az időszakban bekövetkezett korszerű fejlődés azonban 1881 óta fennálló alapszervezet mellé már korszerű szervek létezését is megkívánta. A megkisebbedett ország sűrű vasuti hálózata, közúti közlekedési eszközök szaporodása, légi járatok beállítása, intellektuális és politikai bűncselekmények emelkedése a bűnözők működési és menekülési területét -régebbi inkább helyi jelleggel szemben- megnagyobbította. Szükségessé vált tehát oly nyomozó szervek létesítése, melyek nagyobb területen, -sőt felsőbbfokon központilag- rendelkeznek hírszolgálattal és áttekintéssel, s melyek tagjai -az őrskörletekben ismeretlen voltak folytán- szükség esetén polgári ruhában is működhetnek. A rádió fejlődése a bűnügyi körözések, parancsok és jelentések gyors közvetítésére volt alkalmas, így a HIRADÓ szervek, a közúti és légi forgalom megnövekedése pedig KÖZLEKEDÉSI szervek létesítésére vezetett. De megnyilvánult a korszerűsítés oly helyi viszonylatban is, mint nyáron a balatoni

fürdőszolgálat, melynek mibenlétét, előzőleg már ismertettük.

Az említett 3-as irányzat fejlődés,-megfelelő előkészületek után - ténylegesen 1930-ban vette kezdetét a kerületek székhelyein felállított nyomozó alosztályok működésbe lépésének, amit a későbbi évek során híradó és közlekedési őrsök, majd mindezek felsőbb parancsnokságai követtek. Mely korszerű fejlődésnek a 30-as évek folyamán bekövetkezett, de a terület visszacsatolások után kibővült végső eredménye az alábbi volt:

KÖZPONTI NYOMOZÓPARANCSNOKSÁG Budapest: Jellege és alárendeltsége a kerületi parancsnokságokkal azonos. Parancsnoka: ezredes, helyettese: alezredes, elárendelt szerveinek élén, - azok jellegének megfelelően, törzstisztek, illetve századosok, állottak, beosztott alantós tisztekkel. Tagozódása: helyben levő törzs, hárközpont, törzsalsosztály, nyomozó tanszázad, vasuti szárny, híradó osztály és a kerületek székhelyén levő 10 nyomozó alosztály. A vasuti szárnynak 11 nagyobb vasuti gőzponton elhelyezett 11 őrsé volt.

HIRADO OSZTÁLYPARANCSNOKSÁG Budapest: A fenti központi nyomozó parancsnokság alárendeltségében. Parancsnoka őrnagy, Tagozódása: helyben levő műszaki alosztály, és 1 szárny, melynek a kerületek székhelyein és Ungváron elhelyezett 11 híradó őrsé volt.

KÖZPONTI KÖZLEKEDÉSI PARANCSNOKSÁG Budapest. Jellege és alárendeltsége a kerületi parancsnokságokkal azonos. Parancsnoka ezredes. Tagozódása helyben levő műszaki alosztály és repülőtéri szárny, melynek 19 repülőtéri őrsé volt, továbbá Budapesten, Komáromban, Ungváron és Désen elhelyezett 4 szárny, melyeknek összesen 24 közlekedési őrsük volt.

A M.kir. csendőr közlekedési és híradó osztály keretein belül 1942. április 1-én megalakultak az ugynevezett VIZIŐRSÖK. Megkezdődő az ugynevezett vizitanfolyam Ujpesten, a folyamór laktányában, 3-4 tiszt és 27 legénységi állományú csendőr részvételével. A vizicső. tanfolyamra - nagyobb részben - előképzettséggel /utász, folyamór, híradós, közlekedési/ és legalább 3 évi csendőrségi szolgálattal rendelkező csendőrt vezényeltek.

Az előadók /oktatók/ részben a m.kir. kereskedelmi és közlekedésügyi minisztérium hajózási osztályának tisztviselői, a m.kir. folyó őrség tisztjeiből és tiszthelyetteseiből, valamint a m.kir. csendőrség közlekedési és híradó osztályának tisztjéből és tiszthelyetteseiből kerültek ki.

A kiképzés főleg kishajó 620 regisztertonnáig/ vezetői és motorkezelői jogosítvány elnyerésének alkalmazására irányult. Ennek elméleti része a nemzetközi és általános hajózási szabályokat és rendelkezéseket tartalmazó "Hajózási és Rendőri Szabályok"/H.R.Sz./ című könyv szerint történt, míg gyakorlati része a Dunán, később a Balatonon evezős, vitorlás és motoros csónakokkal, folyamór és csó. tisztek vezetésével. A kiképzés anyagához tartozott még: Hajóépítés általános ismerete, híradás /rádió, távbeszélő és táviró forgalom/ "Viziutasítás" /V.i.u.t./ amely a területi illetőséggel, a vízhez tartozó épületek, építmények és szerkezetek ismertetésével, valamint a vízbőlmentéssel, és általában a vizicsendőr szolgálati feladataival foglalkozott. Ezekon kívül a halász és vadásztörvények alapos ismerete.

A kéthónapos tanfolyam után a tanfolyamon részt vett csendőrök "Hajóvezetői és Motorkezelői Jogosítványt" nyertek, melyet azonban nem kézbesítettek ki, hanem a m.kir. csendőr közlekedési és híradó osztályparancsnokságon őrizték meg.

Az első vizicsendőr őrs /nem fürdő különítmény/ 1942. június 1-én kezdte meg a szolgálatot, mint olyan egyelőre a Balatoni Hajózási R.T.-tol bérelt két motoros hajón. Az őrs laktanya Siófokon, az Andrássy úton volt. Hátsó kapuja a Sió csatorna rakpartjára nyílt, mely rakpartnak a közvetlen kapu előtti része a viziőrs hajóinak kikötésére is szolgált.

Az első nyár eltelté után, az őrs tagjai, egy-egy hónapi vezénnyel a Balton körüli területi őrsökön teljesítettek közbiztonsági szolgálatot, helyi és személy ismeretek nyerése, illetve kibővítése szempontjából.

A következő nyáron már a balatonfüredi hajógyárban készült három csendőrhajón /Csendőr I., Csendőr II. és Csendőr III./ folyt le a szolgálat. E hajók 5 részből álló, 20 Reg. Tonnán aluli befogadóképességgel rendelkező kishajók voltak.

Az ELSŐ rész a hajó orrában lévő horgonylánc kamra,

A MÁSODIK: rádió és háló fülke, melybe egy rádió adó-vevő készülék, két fekvőpad, egy asztal és egy faliszekrény volt beépítve.

A HARMADIK: motorfülke egy beépített 6 hengeres 36 lóerős benzinmotorral, munkapaddal és szerszámokkal, valamint a rádiót működtető telepekkel.

A NEGYEDIK: A motorfülke mögötti, félig nyitott kormányállás

a járőr tartzkodási helye utazás közben. Az ittlévő szerelvény falon nyert elhelyezést a kormánykerék, a motorhoz tartozó műszerek óra és egy repülőgép -kompass. Vihar esetén e rész nehéz pnyvaanyagból készült, rágombolható függönnyel vízmentesíthető volt.

AZ ÖTÖDIK: Üzemanyag kamra. A hajók felszereléséhez tartozott még egy horgony, két evező, dobó és kikötő kötelek, négy esőköpeny kucsákkal, mentőövek és egy hajó után kötött, két evezővel felszerelt mentőcsónak, valamint az elsősegélynyújtáshoz szükséges mentőszekrény, sebtisztító és sebkötöző szerekkel, ollóval, csipesszel és hőmérővel felszerelve és egy hordágy.

A hajók legénysége egy járőrből /jv. jt./ és kezelőkből, hajóvezető és motorkezelő, állott. A hajóparancsnoka mindig a járőrvezető volt. Tereptárgyakhoz való megérkezéskor, járőr a hajót elhagyhatja, míg a kezelők a bevonulásig a hajón tartzkodtak.

A második viziórs a siófoki viziórsból vált ki a messzebbfekvő részek könnyebben és gyorsabban való elérhetése végett, amely 9 csendőrrel és egy hajóval 1944. május 1-én kezdte meg szolgálatát BALATONBOGLARON.

Még e nyár folyamán /1944./, úgy a siófoki, mint a Balatonboglári viziórsök kisebb külmotoros csónakokkal is ellettek látva.

A viziórsök szervezése és felszerelése azonos volt a többi órsökével, azzal a hozzáadással, hogy a viziórsök járőrei-rendszerint-kistollas téborisapkával, puská és szurony helyett egy 9 mm.-res pisztollyal voltak felszerelve.

Jarórszolgálat: A szolgálat éppen úgy, mint a területi, vagy egyéb órsökön lehetett rendes, felszólított/felhívásra/ vagy szükségig vezényelt szolgálat.

Csendőrnajón vezényelt szolgálat négy fős, míg egyéb járműveken vagy gyalog vezényelt szolgálat két fős járőrből állott. A napos csendőr szolgálatot egy csendőr látta el, aki a siófoki órsön az úgy nevezett naposzórában tartzkodott. Az ő feladata volt a rádió-és távbeszélő forgalom lebonyolítása.

Vizicsendőrrjárőr csak a vízzel szorosan összefüggő /kapcsolato/ területeken /fürdőtelepeken, hajóállomások, mólók/történt esetekben képhetett fel, illetve járatott el, míg minden más esetben csak akkor, ha a késedelem veszéllyel járt.

Vihar esetén a csendőrnajón vezényelt járőrök rádiókészültségekben álltak, melynélfogva képesek voltak minden a vizen előforduló

baleset színhelyén a legrövidebb időn belül megjelenni, a bajbajutottakon segíteni./Vizből mentés, elsősegélynyújtás stb/.Ha egy vizibalesetet a csendőrhajó legénysége észlelt, minden további nélkül, teljes sebességgel a helyszínre hajózott.Mások által észlelt baleset esetén az észlelő közvetlen, vagy közvetlenül a víziőrsöt értesítette, az őrs a hajót rádióon hívta és a baleset színhelyének közlése mellett a járőrt a mentésre utasította.

A baleset színhelyének pontosabb leírhatására az őrsön és a hajókon lévő szélességi és hosszusági vonalakkal 4 négyzetkilómeter, /4 km²/ területre osztott részletes térkép szolgált.

A szabadlátás bármilyen korlátozása esetén /éjjeli sötétség, köd, vagy sűrű zápor/ a tájékozódás tájoló /kompassz/ segítségével /vakhajózás/ történt.Ez ugy volt lehetséges, hogy a megelőző szolgálatok alatt, jó látási viszonyok mellett, a járőrök összegyűjtették a tereptárgyak között levő egyenes utvonalak irányadatait, melyekről az őrsparancsnokság kimutatást szerkesztett.Ezeknek egy példányával az őrs és a hajók is elváltak látva.

Fürdőtelepeken hajóállomásokon és a partok egyéb részein és személyhajókon szolgálatot teljesítő vizicsendőrhajók által közvetlen közelükben észlelt balesetek esetén ,az illető járőrök vizből mentésre minden ott található vízijárművet igénybe vehetett.Adott esetekben a mentés uszva is történtett.

A víziőrsök javaslatára a Balatont érintő járásek főszolgabírái elrendelték a Balatonon közlekedő össze vízijárműveknek nyilvántartásba vételét, azoknak nyilvántartási számmal való ellátása mellett.A nyilvántartásban szerepelt a vízijármű anyaga, építési-módja ,méretei, színe, esetleges neve és száma.

Még több hasonló intézkedés állott kidolgozás alatt, melyek egyrészt bűncselekmények és balesetek megelőzését célozták, másrészt az elkövetett bűncselekmények kinyomozását könnyítették, illetve biztosították volna.

Beszélgetések hangzottak még el további vizicsendőrsök felállításáról a Velencei tavon és a Dunán is.Sajnos az orosz megszállás miatt, dugába dőlt minden tervezet.

Az ismertetett korszerű szervek létesítésének kezdeményezője, szervezője és a számukra szóló utasítások kidolgozója, a későbbiekben vezérőrnagyi rendfokozatot elért PINCZÉS ZOLTÁN szds. volt, kit más munkakörökben is kifejtett odaadó és fáradhatatlan tevékenysége alapján, méltán tekinthetünk Testületünk 2-dik TÖRÖK FERENCÉNEK.

A trianoni béke diktátum hadsereget korlátozó, de a belbiztonsági szervek növelését megengedő rendelkezései Testületünk utánpótlását is megváltoztatták. Így a tiszti létszám emelésére 1920-21-ben 100-100, 1922-ben pedig 50 hivatásos főisztet vettek át a honvédség állományából, kiknek háborutviselt voltuk és magasabb rendfokozatuk miatt már nem kellett arról lemondaniok így próbaszolgálatuknak az örsökön töltött gyakorlati időszakában nem mint járőrtagok, hanem mint azok kísérei és szolgálatuknak megfigyelői szerepeltek. A fiatalabb tiszték későbbi utánpótlása - ritka kivétellel - szintén a honvédség hivatásos állományából történt. Az altiszti létszám a náboru utáni első években szintén katonai - sőt hadviseltek -ből nyert kiegészítést, a későbbiekben azonban a honvédség kislétszáma miatt ezt már sok esetben nem katonaviseltek felvételével és azoknak csendőr iskolákban történő -~~szakkák~~ -szakkiképzést megelőző- 1 évi katonai kiképzésével kellett megoldani,

A g. tiszték első utánpótlása az első világnáboru legszebben ki-tüntetett tartalékos tisztjeiből, a későbbiekben pedig a honvédség tartalékos állományából történt.

A próbaszolgálat ideje tisztelnél és katonaviselt próbacsendőröknél 1, nem katonaviselt próbacsendőröknél pedig 2 év volt.

A korszerű fejlődés azonban a szakismeretek további bővítését is megkívánta, ami a régi járásőrmesteri /alhadnagyi/ vizsgák fenntartása mellett, az őrsparancsnokképző tanfolyam 10 hónapra való felemelésében, az őrmesteri előléptetés előtt állóknál 5 hónapos jv. tanfolyamban, a gazdasági szakmában törekvőknél és a korszerű szervekhez beosztottaknál különböző idejű szaktanfolyamokban, a törzstiszti tanfolyamban és az ezredesi előléptetés előtt teendő vizsgában nyilvánult meg.

Mindezek megvalósítása Testületünk 1932-37 közötti felügyelőjének, vitéz Szinay Béla altábornagynak a nevéhez fűződik, ki erős magyar fajszeretetével, bő haditapasztalataival és páratlan pedagógiai tudásával a kiképzési színvonalát mindenütt az elérhető legmagasabb fokra emelte.

A tiszthelyettesi és altiszti rendfokozatok a 20-as években -a honvédségtől részben eltérőek voltak, mert a szakaszvezetői rendfokozatot viselő csendőrökön kívül még volt őrmester, törzsőrmester, főtörzsőrmester, 3., 2., és 1. osztályu tiszthelyettes, mely utóbbi a régi járásőrmesternek felelt meg. A 20-as évek végén azonban a főtörzsőrmesteri rendfokozat megszüntetésével a 3 és 2. osztályu tiszthelyettesi rendfokozatok összevonásával és az 1. osztályu tiszthelyettesek, alhadnagyi előléptetésével a kérdés a honvédséggel egyezően rendeződött el. Egyébként Lásd! A Szolg. Szabályzat I. Rész. 1. számú mellékletét, melyet Gumbös Gyula volt honvédelmi miniszter adott ki, a rang és rendfokozatokra vonatkozólag, valamint az új Állománycsoportok felállítását.

A gazdasági hivatalokba beosztott gn. tiszthelyettesek rendfokozatot viseltek.

Az öltözeti cikke színe szolgálatban, azonkívül és díszben egyaránt a khaki volt. A köpeny és zubbony szabása és díszítése a honvédséggel egyezett -csak a hajtókának volt kettős-, de a járőrök szolgálatban pantallót viseltek. A régi cikkek közül csak a szolgálatban és díszben viselendő kalap, a szolgálaton kívüli viselhető fekete nadrág és sapka maradt meg, de utóbbi csak a tisztelnél, míg az alhadnagytól -csendőrig már khaki színben készült. Új öltözeti cikk csak a gyakorló kivonulásoknál használt tábori sapka volt. Díszben tiszték lovaglónadrágot és csizmát, alhadnagytól -csendőrig pedig pantallót és az alatt nyári csizmát viseltek.

Bőrből készül felszerelési tárgyak színe sárgás-barna volt.

Testületünk a feladatok vázolt növekedése és sokoldalúsága, s az ezekkel járó gyors létszámemelés, sőt túlméretezés ellenére -de viszont az idősebb nemzedék hagyományokat és tapasztalatokat átadó nevelésének eredményeként- a trianoni időszakban is megtudta őrizni régi hírnevét és csak a közbiztonsági szolgálatnak élő Török Ferenc -i szellemét.

Az oly odaadással végzett közbiztonsági szolgálat és a bűnözőkkel folytatott örökös hara természetesen béke idején is megkövetelte a maga hősi halottjait, melyekhez az elemi csapások önfeláldozó bátor életmentői is járultak.

Az első világháború tulzott áldozatot még nem kívánt a Testülettől, mert az arcvonalbeli szolgálatra önként jelentkezőkön, s a tábori rendészeti szolgálatot teljesítőikön kívül csak 1916. augusztus

végi román betöréssel érintett erdélyi őrsök harcoltak zászlóaljba összevonva az ellenséggel. S hogy az 1919 évi bolsevizmus után csak 16 név került rá -élükön Fery Oszkár altábornagy,akkori felügyelőnk- a martirok emléktáblájára,az kizárólag csak annak volt köszönhető,hogy ez a véres rémuralom csak 137 napig tartott.Igy a pár héttel későbbre tervezett nagy csendőrintásra már nem volt idejük.

A tatárjárás és törökudulás után Hazánk 3-dik legnagyobb nemzeti katasztrófáját hozó 2.dik világháboru azonban már minden képzeletet felülmuló veszteségeket okozott,Testületünknek,melynek táborigi rendészeti szolgálatot teljesítő tagjai és a csendőr iskolákból alakított zászlóaljak az ÉszakiKeleti és Dél-Keleti Kárpátoktól a Nyugati határokig.több mint 7 hónapon át mindenütt a honvédség kötelékében harvtak a Hazánkra zúduló,s azt előzőnlő ellenség ellen,mikor is csak Budapest és környékén 3000 hős Bajtársunk áldozta életét annak védelmében.

Szétszórtságunk és Hazánktól való elszakitottságunk miatt a veszteségről pontos képet alkotni még nem tudunk,de semmiként sem tévedünk,miőn azokat a fogoly és internáló táborokban,kinzó-kamrákban és vesztőhelyeken elpusztultakkal együtt legkevesebb 67 7-kosnak becsüljük.

Testületünket az orosz szuronyok alatt létrejött otthoni kormányzati rendszer 1945-ben felosztatottnak nyilvánította,ami azonban ismét csak egyik bizonyítéka értékességének.Mert nyilvánvaló ,hogy akit a mindenszépét,jót és nemeset megtagadó,s az örökérvényű erkölcsi elveket fejtetőre állító Sátán nem szeret,az csakis tisztéses és becsületes lehet.

-o-o-o-

Jegyzet: Ezen munkát: az emigrációs Bajtársi Levelekben és Értesítőkben előforduló adatokból és saját tapasztalataim alapján állítottam fel.

Kelt,Lake Geneván,1974.évi március hónap 28-án.

Jegenyés Pál
szkv.főtörzsőrmester